

Андрій Смирнов

ПОЧАЇВСЬКИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР 18-23 СЕРПНЯ 1941 РОКУ¹

Стаття присвячена виникненню Автономної Православної Церкви в Україні в період німецької окупації. Ця Церква, очолювана митрополитом Олексієм Громадським, перебувала в юрисдикції Московського Патріархату, проте цей канонічний зв'язок був лише формальним. Рішення Почаївського Собору, не визнані ні Варшавою, ні Москвою, поклали початок інституційного розколу українського православ'я в роки війни.

Ключові слова: Православна Церква, Волинь, Собор, ієрархія, Олексій Громадський.

Історія українського православ'я в роки Другої світової війни продовжує привертати увагу дослідників, породжує палкі наукові й суспільні дискусії. Вагомий внесок у наукове вивчення цієї проблеми здійснили В. Борщевич, І. Власовський, Ю. Волошин, О. Лисенко, о. Тимофій Міненко, В. Пащенко, С. Савчук та Ю. Мулик-Луцик, Н. Стоколос та інші автори. Водночас не достатньо дослідженою залишається діяльність Автономної Православної Церкви (АПЦ) в Україні в роки німецької окупації. Її коротка, але насичена подіями історія, проблеми канонічного статусу та політичної орієнтації ще й сьогодні залишаються дискусійними питаннями, що, на жаль, часто використовується у сучасному міжправославному протистоянні на теренах України.

У вересні 1940 р. митрополит Варшавський Діонісій Валединський повернувся до управління Православною Церквою в Генерал-губернаторстві й вже на другий день німецько-радянської війни звернувся до німецької влади з проектом відновлення своєї юрисдикції на Сході на підставі того, що чимала частина земель (Волинь, Полісся) до 1939 р. входила до Варшавської Митрополії, а більша частина його єпископату залишилася на цих теренах. 28 червня 1941 р. він звернувся з окремим посланням до духовенства і вірних Волині, а також написав листи до своїх колишніх архієреїв [9, с. 217-219]. 10 липня єпископ Луцький Полікарп Сікорський підпорядкував собі Рівненський, Дубенський і Кременецький повіти.

Певний час митрополит Діонісій вів активне листування з архієпископом Олексієм Громадським, сподіваючись повернути його в свою юрисдикцію і призначити адміністратором в Україні. Переговори з ним у Кременці 3 серпня вів Юрій Мулик-Луцик, який переконував Громадського особисто зустрітися з Валединським у Варшаві. Владика Олексій довго вагався, але до Варшави так і не поїхав, про що згодом жалкував [11, с. 479-485, 494]. На думку Н. Стоколос, «результатом цих принципових розбіжностей у поглядах митрополита Діонісія та архієпископа Олексія стало те, що кожних з них самостійно вдався до конкретних дій, спрямованих на врядування православного церковного життя на теренах рейхскомісаріату» [12, с. 314].

Під впливом унерівських діячів у Варшаві митрополит Діонісій змушений був ухвалити доволі радикальне рішення, яке значно ускладнило міжправославні відносини на Волині. 11 серпня 1941 р., коли німецькі війська вже зайняли волинські землі, він надіслав декрет владикам Олексію, Полікарпу і Олександрю, в якому констатував відновлення канонічного зв'язку з ними, пропонував скликати архієрейський Собор у Кременці або Почаєві для впорядкування церковного життя, розпорядився знову розділити Волинську єпархію на дві частини: Кременецьку – під управлінням архієпископа Олексія Громадського, та Луцьку – на чолі з владикою Полікарпом Сікорським, піднесеного цього ж дня до сану архієпископа Луцького і Ковельського. На владика Симона Івановського покладалися обов'язки вікарного єпископа на території Кременецької єпархії з резиденцією в Острозі. Управління Поліською єпархією, згідно з декретом, залишалося за архієпископом Олександром Іноземцевим. Йому ж окремим листом під тимчасову опіку видавалася Гродненська єпархія. Архієпископ Антоній Марценко мав залишатися вікарним єпископом Поліської єпархії. Висвячені за радянської влади єпископи Пантелеймон Рудик і Веніамін Новицький втрачали частину своїх повноважень разом з офіційними титулами та призначалися

¹ Стаття підготовлена за підтримки Стипендійного фонду І. Коляски, що уможливив наукове стажування в Канадському інституті українських студій Університету Альберти.

настоятелями відповідно Дубенського Хрестовоздвиженського і Дерманського Свято-Троїцького монастирів [13]. Такі кадрові зміни лише загострили стосунки між єпископатом на території Волині й Полісся та Варшавським митрополитом, юрисдикцію якого визнали тільки два архієрея – Олександр і Полікарп. «Декрет митр[ополита] Діонісія виявився передчасним, який довершив церковне розбиття на Волині, яке поширилося пізніше і на всі українські області», – зазначав о. Т. Міненко [13].

Група духовенства на чолі з архієпископом Олексієм не визнала претензії митрополита Діонісія. Вони вважали, що після припинення існування Польської держави втратила чинність автокефалія Православної Церкви в Польщі. Олексій Громадський був найстаршим архієреєм, а тому сподівався очолити відродження Української Церкви канонічним шляхом через автономію до автокефалії.

З метою впорядкування церковного життя в нових умовах 18-23 серпня 1941 р. у Почаївській лаврі проходив обласний Собор єпископів, у якому взяли участь владика Олексій Громадський, Симон Івановський, Пантелеймон Рудик і Веніамін Новицький. На зібрання не прибули вікарії Волинської єпархії Полікарп Сікорський і Антоній Марценко. Останній приєднався пізніше і погодився з рішеннями соборян. Архієпископ Полікарп виправдовував свою відсутність складністю і небезпекою комунікації, але насправді він визнав юрисдикцію митрополита Діонісія і мав відмінне бачення перспектив розвитку церковної ситуації, претендуючи на лідерство в українському православ'ї. Олександр Іноземцев вважався на покої, а Поліська єпархія трактувалася як частина Білорусі.

У вступі до діянь Собору обґрунтовувалася необхідність його скликання: «Внаслідок військових подій в церковній області на Україні утворилося таке положення, що ієрархія церковна осталася без канонічного возглавлення, бо Московська Патріархія, в церковній юрисдикції якої вона знаходилася, оказалась відрізаною від церковної області на Україні» [16]. Планувалося розглядати справи не тільки Волинської єпархії, а й усіх українських земель. Архієреї постановили «вважати Собор наш канонічним Собором єпископів церковної області на Україні і приступити до рішення справ, належних до благоустроєння церковного в нашій області» [16].

Отже, обґрунтувавши канонічність повноважень, Собор розпочав проведення нарад. Головою Собору єпископів обрали Олексія Громадського, а секретарем – Веніаміна Новицького. На першій серпневій сесії соборяни ухвалили 27 постанов, копії яких зберігаються в архіві о. Т. Міненка в Едмонтоні. Відсутні тільки діяння ч. 7, 23, 24.

Як впливає з документів Собору, ієрархи постановили подякувати Адольфу Гітлеру за визволення від більшовицького ярма привітальною телеграмою. «Єпископи звільненої Вашими непереможними жовнірами від найтяжчої в світі безбожної і богоборної влади Православної Церкви на Україні, – йшлося у телеграмі, – ...горяче вітають свого Великого Визволителя, і від себе, і від вірних засилають теплі слова щирої подяки і сердечні почуття відданості. Уклінно благаємо Творця Бога о подлітні на довгі роки життя Вашого, для слави Великого Німецького Народу і на користь нашого Українського Народу, і на користь усіх народів, що давно чекають на свою кращу долю з рук вибраного Божого – Фюрера Адольфа Гітлера» [15; 16].

Головне питання порядку денного архієрейського Собору стосувалося юрисдикційно-канонічного статусу Православної Церкви в Україні. Апелюючи до історичного досвіду, владика проголосили створення Автономної Православної Церкви в складі Московського Патріархату, очільником якої обрали владика Олексія. Ухвали Собору єпископів були такими: «1. До Помісного Собору Православної Церкви на Україні в складі ієрархії, духовенства і мирян вважати нашу Церкву і її ієрархію в канонічній залежності від Церкви Російської. 2. Привернути нашій Церкві права автономії і автономного управління. 3. Надати старійшому з наличних ієрархів Православної Церкви на Україні архієпископу Олексію стосовно до 34 Апост[ольського] прав[ила] права обласного митрополита і 4. Рахувати екзархат у Західній Україні прикоротившим своє існування, а екзарха митрополита Миколая, покинувшого свій екзархат і єпархію Волинську і священноархіємандритство у Почаївській лаврі на час великої небезпеки, утратившим свої повноваження як по екзархату, так і по єпархії, і лаврі» [5, с. 283-284; 8, с. 678-679]. Зазначимо, що таке рішення ієрархів ґрунтувалося не лише на їхніх особистих симпатіях до «канонічної» Церкви, але й на бажанні досить значної частини православних віруючих та кліру, які підтримали новоутворену еклезіальну структуру.

Свою позицію владика Олексій Громадський обґрунтував у посланні до вірних від 1 вересня 1941 р., в якому підкреслювалося, що у 1939 р. західноукраїнські землі увійшли до складу

СРСР, а місцеві єпархії – до Московського Патріархату. Водночас митрополит Діонісій офіційно відмовився від свого права на ці території [6, с. 181-182]. Після падіння Другої Речі Посполитої польська автокефалія перестала існувати, а юрисдикція Діонісія обмежується тільки Генерал-губернаторством. Таким чином, олексіївці вирішили будувати свою діяльність на засадах автономії, санкціонованої ще патріархом Тихоном і Всеросійським Помісним Собором Російської Православної Церкви (РПЦ) у 1918 р. Відповідно до рішення цього Собору лише обрання правлячого митрополита Київського й Галицького мало дістати схвалення патріарха Московського. У всьому ж іншому Православна Церква в Україні діставала повну самостійність.

Згідно з православними канонами позбавлення митрополита Миколая звання екзарха РПЦ на західних землях України та Білорусі виходило за межі компетенції Почаївського Собору, рішення якого викликали неоднозначну оцінку православних архієреїв: якщо єпископи Антоній і Дамаскин визнали їх правочинними, то архієпископи Олександр і Полікарп з ними не погодилися.

Власне бачення ситуації в листі до владики Олексія (23 жовтня 1941 р.) окреслив митрополит Діонісій. Рішення архієрейського зібрання він вважав неправомірним з кількох причин: по-перше, підпорядкування Православної Церкви в Україні РПЦ розглядалося як неможливе через те, що «під теперішню пору не існує правильної й на засадах канонічних організованої Церкви російської», по-друге, Православна Церква в Україні, згідно з Томосом Константинопольського патріарха від 13 листопада 1924 р., була незалежною Церквою і «перебувала в канонічному зв'язку з великою Церквою Царгородською»; по-третє, оскільки канонічне право забороняло поширювати повноваження одного церковного об'єднання за рахунок іншого, «Московська Патріархія з її місцезблостителем митрополитом Сергієм, підпорядковуючи собі терени нашої св[ятої] Автокефальної Церкви, поступала всупереч приписів канонічних» [8, с. 681-683].

На думку канадського історика Олега Геруса, владики Олексій розглядав свій юрисдикційний зв'язок з Москвою як необхідну тактичну формальність, задля того, щоб уникнути звинувачень у неканонічності [14, р. 102]. Вибір Громадського обласним митрополитом означав започаткування руху до церковної автокефалії.

По суті, почаївські рішення, не визнані ні Варшавою, ні Москвою, започаткували інституційний розкол українського православ'я в роки війни. Як справедливо зазначає І. Власовський, «признавши себе канонічно залежними від Московського патріарха, ці єпископи не мали права касувати екзархат, не ними встановлений, і звільняти екзарха, не ними призначеного» [3, с. 204]. З ним солідарні не тільки українські, але й російські церковні аналітики. Однак не можна погодитись із твердження деяких російських істориків про мовчазну згоду Московської Патріархії з утворенням АПЦ та екзаршими повноваженнями Олексія [див., напр.: 2, с. 81]. Екзарх Миколай, якого 15 серпня 1941 р. призначили митрополитом Київським і Галицьким, в одному зі своїх послань до української пастви так оцінив діяльність автономістів: «Гірка доля суду Божого очікує.. українських архієпископів, котрі перебуваючи зараз тимчасово під німецькою п'ятою, зрадили Батьківщині та матері Церкві Російській і зганьбили себе, зігнувши свої спини перед розорителями нашої рідної землі. Ці архієреї – Олексій Громадський, Пантелеймон Рудик – за кілька місяців до війни приїжджали до Москви і запевняли нашого главу, Блаженнішого митрополита Сергія, у своїй вірності матері Церкві Російській, а зараз... моляться за ваших насильників» [10; 1, с. 48].

Православна Волинь, на думку учасників Собору, мала стати церковним П'ємонтом під час відродження релігійного життя на Сході. У зв'язку з цим було прийнято рішення об'єднати Волинську єпархію і призначити її правлячим архієреєм Олексія Громадського з передреволюційним титулом архієпископа Волинського і Житомирського. Єпископ Володимир-Волинський Веніамін ставав третім вікарієм, владиці Полікарпу мали повернути титул єпископа Луцького, за Антонієм зберігалися Ковельський і Камінь-Каширський повіти, а за Симоном – Острозька єпископія [16]. Ця постанова свідчить про намагання централізувати церковну владу навколо архієпископа Олексія.

Після цього соборяни почали шукати таку формулу поминання вищої церковної влади, «яка би не дратувала вірних і була приємною для всіх». Посилаючись на практику Церков грецької традиції, вони постановили припинити поминати патріаршого місцезблостителя Сергія, і тільки владику Олексій як першоієрарх на великому вході мав виголошувати: «Святіших православних патріархів, Блаженнішого патріаршого місцезблостителя нашого і усяке єпископство православне...» [16]. За результатами першого дня роботи архієрейського зібрання Громадський розіслав лист волинському духовенству, в якому повідомив про основні рішення Собору. У ньому

вперше згадується назва «Автономна Православна Церква на Україні», але відсутня інформація про зв'язок з Московським Патріархатом. Владика закликав духовенство сумлінно працювати «на добро нашої Української Церкви і на користь нашого боголюбивого українського народу» і поминати під час богослужінь «Святіших православних патріархів, і владикау нашого Високопреосвященнішого Алексія, архієпископа Волинського і Житомирського, блюстителя св[ятої] Почаївської лаври...» [15].

20 серпня 1941 р. учасники Собору продовжили свою роботу і затвердили членами Волинської духовної консисторії митрофорного протоієрея Михаїла Тучемського, протоієреїв Федора Ковалевського і Серафима Казновецького, а секретарем – протоієрея Федора Юркевича.

Того ж дня вирішили відзначити визволення українського народу від більшовицького ярма звершенням Пасхальної Служби Божої, а також підготувати відозву до вірних. «Собор єпископів є нині найвищою церковною владою на Україні, і йому тепер належить перевести мозольну працю як в підготовленню помісного Собору, так і в поширенню релігійно-церковного життя на тих теренах України, які уявляють з себе духовну пустиню...», – підкреслювалось у документі [17]. За свідченнями владика Симона, урочисте богослужіння відбулося у неділю 24 серпня 1941 р. за участю 3-4 тисяч богомольців [4, арк. 47зв.].

Чималу увагу владика приділили питанню переслідування духовенства радянською владою і постановили впродовж року поминати замордованих священнослужителів по всіх храмах Волині на проскомидіях та заупокійних ектеніях. За пропозицією єпископа Пантелеймона у зв'язку з визволенням України від більшовиків було прийнято рішення щорічно святкувати «день пам'яті св[ятого] Володимира як велике свято з хресними ходами після Літургії на ріки і источники для освячення води, і з виголошенням в кінці богослужб многоліття України і українському народові» [16].

21 серпня Собор наклав дисциплінарні покарання на тих священнослужителів, які під тиском різних обставин радянської дійсності зреклися свого сану або залишили парафії. Священиків, які це зробили за згодою архієрея, перевели на інші місця. На тих, хто не повідомив свого єпископа і залишив парафії через страх чи матеріальні вигоди, Собор наклав 6-ти місячну покуту. Після цього вони тимчасово займали дяківські посади і отримували можливість повернутися до виконання ієрейських обов'язків. 19 осіб позбавили священничого сану і виключили зі складу церковного кліру.

Під час проведення архієрейського Собору Житомирщина, Поділля і частина Київщини були окуповані німецькими військами і потребували організації церковного життя. На Житомирщину як частину передреволюційної Волинської єпархії Олексій Громадський вислав з Кременця близько 30 священників. Спеціальна постанова ч. 14 регулювала процедуру прийняття до АПЦ кліриків інших православних юрисдикцій: «1) Синодальних українських священників приймати через таїнство покаяння і давати їм парафії; 2) живоцерковників примати через публічне покаяння (в храмах і молитовних домах) і після молитви розрішительної, голосно виголошеної, з чину покаяння; 3) міста давати тим і другим тільки після стислого дознання про триб їх життя по тім, як вони перестали совершати богослужби, і 4) самосвятів, як без благодатних, не рахувати в священному сані і відмовляти їм в їх просьбах» [8, с. 679-680].

Прагнучи нейтралізувати опозиційного владика Полікарпа, Собор призначив його на вакантну Подільську кафедру з титулом єпископа Кам'янець-Подільського і Брацлавського. На думку о. Т. Міненка, в цій єпархії, яку потрібно було організувати, Сікорський був би «чужою людиною» і не становив би небезпеки для Громадського. Крім того, для відродження церковного життя на Київщині соборяни скерували до Бердичева єпископа Пантелеймона. Після звільнення Києва він мав приступити до організації єпархіального управління і тимчасово керувати Київською єпархією. Враховуючи історичне значення Київської кафедри, особливо в умовах, «коли Україна воскресає до нового світлого і славного державного життя», Пантелеймон запропонував призначити Олексія місцеблюстителем Київського Митрополичого Престолу. Згідно постанови ч. 17 від 22 серпня 1941 р. до проведення помісного Собору Громадський отримав цей титул з поминанням за богослужінням тільки в кордонах Київської єпархії [16].

Діяння ч. 15 від 21 серпня присвячене розгляду порядку управління Волинською єпархією, а також розв'язанню адміністративних, шлюбних і метричних справ. Як випливає з документа, єпархіальний архієрей утримувався за рахунок шлюбозрозвідних, метричних та інших зборів консисторії. Щодо богослужбової мови, Собор надав право архієреям благословляти використання живої української мови там, де того бажатиме більшість парафіян. Разом із тим, соборяни

підтримали виконання після Літургії молитви «Боже, Великий, Єдиний» там, «де це прийнято, і де цього побажають». 22 серпня 1941 р. соборяни запропонували Антонію Марценку взяти на себе організацію церковного життя в Херсонській єпархії. Очевидно, такий вибір пояснювався тим, що владика народився в Одесі та навчався в тамтешній духовній семінарії.

У зв'язку з необхідністю підготовки священничих кадрів архієрейський Собор вирішив відкрити при Почаївській лаврі однорічні пастирські курси під керівництвом єпископа Веніаміна. Крім того, священники мали відновити викладання Закону Божого в школах за посібником протоієрея Анастасія Абрамовича, а також подбати про видання підручників українською мовою.

Враховуючи брак антимінсів, 23 серпня соборяни постановили використовувати матеріал старих через «уложення в них св[ятих] мощей пре[подобного] Іова і нове їх освячення по чину...». Олексій отримував право від імені архієрейського Собору карати єпископів, які не визнають постанов Собору і проявлять «самочинність в церковних ділах і управлінні». Під санкції першоієрарха могли потрапити миряни і священники, які б дозволили собі «травлю ієрархії або вмішуватися і вирішувати церковні справи без волі свого єпископа» [16]. Того ж дня єпископ Веніамін запропонував врегулювати розв'язання церковних справ, які будуть виникати у перерві між сесіями Собору. Постановили надати такі повноваження голові Собору, а у важливих справах будуть скликатися надзвичайні сесії. На завершення соборяни надали Олексію Громадському сан митрополита з титулом «Митрополита Волинського і Житомирського, священноархімандрита Почаєво-Успенської лаври і блюстителя Київської митрополичої кафедри» [16]. Щоправда, як свідчать джерела, це звання він не використовував до кінця листопада 1941 р., продовжуючи титулуватися архієпископом Волинським [див., напр.: 7, с. 249, 251, 256]. Як переконає о. Т. Міненко, перша сесія Собору завершила свою роботу 23 серпня, хоча діяння ч. 28-30 датовані 25 серпня. Правдоподібно, вони були прийняті вже на другій сесії в листопаді 1941 р. [15].

Отже, як свідчать документи серпневого Собору, спочатку він мав на меті впорядкувати церковне життя Волинської єпархії у дореволюційних кордонах, однак під час проведення нарад було прийнято чимало рішень, які стосувалися загальноукраїнських питань. Зокрема, довелося призначити архієреїв на Київську, Херсонську і Подільську кафедри.

Таким чином, після початку німецько-радянської війни більшість православного єпископату України прийняла рішення залишитися в складі Московського Патріархату, але на правах автономії. З огляду на складність комунікації з РПЦ цей канонічний зв'язок був лише формальним. Є підстави стверджувати, що АПЦ використала його як номінальне прикриття і жодних офіційних контактів у період окупації з ним не мала. Владика Олексій Громадський шукав канонічний шлях усамостійнення УПЦ, однак рішення Почаївського Собору, не визнані ні Варшавою, ні Москвою, поклали початок інституційного розколу українського православ'я в роки війни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Борщевич В. Автономна Православна Церква на Волині / В. Борщевич. – Луцьк : РВВ ВДУ ім. Лесі Українки, 1998. – 97 с.
2. Вишиванюк А. Митрополит Алексий (Громадский) – Экзарх Украинской Автономной Православной Церкви (1941–1943) / А. Вишиванюк // Вестник Православного Свято-Тихоновского богословского института. Серия II. История Русской Православной Церкви. – М., 2007. – Вып. 4 (25). – С. 71–95.
3. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви : В 4 т., 5 кн. / І. Власовський. – К. : Либідь, 1998. – Т. 4: (XX ст.). – Ч. 2. – 399 с.
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. 6, оп. 1, спр. 75198фп, 222 арк.
5. Лисенко О. Є. Політика гітлерівського й сталінського режимів щодо українських національних церков / Лисенко О. Є., Гриневич В. А. // Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах. – Т. 2: Гриневич В. А., Даниленко В. М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. Радянський проект для України. – К., 2004. – С. 282-307.
6. Лисенко О. Релігійне життя в Україні (1941–1946 рр.) / О. Лисенко, М. Михайлуца, І. Поїздник // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси: у 2-х кн. – К. : Наук. думка, 2011. – Кн. 2. – С. 177–230.
7. Листи від громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2011. – 752 с.
8. Мартирологія Українських Церков: В 4 т. – Торонто; Балтимор : Смолоскип, 1987. – Т. 1: Українська Православна Церква. – 1207 с.
9. Міненко Т., о. Православна Церква в Україні під час Другої світової війни. 1939–1945 (Волинський період) / Т. Міненко. – Вінніпег ; Львів : Логос, 2000. – Т. 1. – 392 с.
10. Победа близка: обращение к клиру и верующим Украины ко дню Рождества Христова и 25-летия советской Украины // <http://jarushevich.narod.ru/RECH/r20.htm>

11. Савчук С. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді: У 5т. / С. Савчук, Ю. Мулик-Луцик. – Вінніпег : Екклесія, 1984. – Т. 1: Київська церковна традиція українців Канади. – 616 с.
12. Стоколос Н. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні (XIX – перша половина XX ст.) / Н. Стоколос. – Рівне : Ліста, 2003. – 480 с.
13. Archiwum Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, sygn. 1151-RII-6D (Cerkiew ukraińska w latach 1939–1944).
14. Gerus O. The Ukrainian Orthodox Church during World War II: Archbishop Ilarion Ohienko and Politics of Religion / O. Gerus // Faith and Culture. – 1985-1989. – No 7. – P. 83-120.
15. University of Alberta Archives (UAA), Accession 2011-27 (Minenko Collection), box 1, item 41.
16. UAA, Accession 2011-27 (Minenko Collection), box 1, item 42.
17. UAA, Accession 2011-27 (Minenko Collection), box 1, item 44.
18. UAA, Accession 2011-27 (Minenko Collection), box 57, item 1404.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.2015.

Андрей Смирнов

Почаевский церковный Собор 18-23 августа 1941 года

Статья посвящена возникновению Автономной Православной Церкви в Украине в период немецкой оккупации. Эта Церковь, возглавляемая митрополитом Алексеем Громадским, находилась в юрисдикции Московского Патриархата, однако эта каноническая связь была только формальной. Решения Почаевского Собора, не признанные ни Варшавой, ни Москвой, положили начало институционального раскола украинского православия в годы войны.

Ключевые слова: Православная Церковь, Волынь, Собор, иерархия, Алексей Громадский.

Andrii Smyrnov

The Pochaiv Church Council on 18-23 August, 1941

The article deals with the creating of the Autonomous Orthodox Church in German-occupied Ukraine. This Church, under Metropolitan Oleksii Hromadskyi, recognized the authority of the Moscow Patriarchate over the Ukrainian Church and invoked the 1918 decision of the Russian Orthodox Church that granted autonomy to the Ukrainian Church. However Hromadskyi considered his connection with Moscow as a necessary tactical formality. The Pochaiv Council of Bishops rejected the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church of the 1920s as uncanonical and would not accept former clergy from that church unless they were reordained. The Pochaiv decisions were not recognized neither Warsaw nor Moscow and initiated the institutional split of Ukrainian Orthodoxy during the war.

Key words: the Orthodox Church, Volhynia, Council, hierarchy, Oleksii Hromadskyi.